

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра філософії та релігієзнавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації,
проф. Гаврилюк С. В.

Протокол № від 17.10. 2018 р.

ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни

Філософія мови

підготовки магістра

спеціальності 033 Філософія,

освітньої програми «Філософія, суспільна аналітика»

Програма навчальної дисципліни «Філософія мови» підготовки магістра, галузі знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальності 033 Філософія, за освітньою програмою «Філософія, суспільна аналітика»

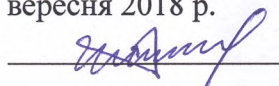
Розробник: Кондратик Л. Й., доктор філософських наук, професор кафедри філософії та релігієзнавства

Рецензент: Возняк С. С., доцент, кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології та хореографічного мистецтва,

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства

протокол № 3 від 26 вересня 2018 р.

Завідувач кафедри:

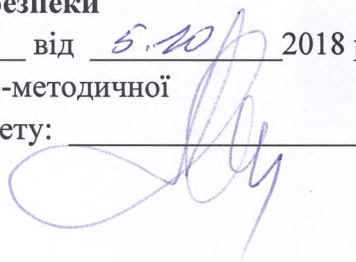

Борейко Ю. Г.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету історії, політології та національної безпеки

протокол № 3 від 5.10 2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету:

Шваб А. Г.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань – 03 «Гуманітарні науки»	Вибіркова
Кількість годин / кредитів 150 / 5	Спеціальність – 033 Філософія, «Філософія, суспільна аналітика»	Рік навчання - 5 Семестр - 10 Лекції – 16 год. Семінарські – 18 год. Самостійна робота – 108 год. Консультації - 8 год.
ІНДЗ: немає	Освітній ступінь – магістр	Форми контролю: 10- семестр - екзамен

2. АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Філософія і мова. *Лінгво-філософський підхід до мови*. Мова, модуси її існування і функції. Наука про мову наприкінці ХХ - початку ХХІ століття. Образ мови в науці наприкінці ХХ - початку ХХІ століття. Мова як об'єкт філософських досліджень. Сутність філософії мови. Типологія підходів до філософії мови. Філософія мови і інші напрями дослідження мови, що спираються на філософію. Філософія мови як навчальна дисципліна. Основні поняття в категорії філософії мови.

Гумбольдтіанство як вияв антропоцентричного підходу до мови.

Лінгвофілософська концепція В.Гумбольдта. Філософські та загальнонаукові засади концепції. Метод дослідження. Природа і сутність мови. Мова як світобачення народу. Вчення про творчий характер мови. Енергетейно-еволюційна концепція мови. Вчення про внутрішню і зовнішню форми мови. Ідеї Гумбольдта в Україні.

Неогумбольдтіанство як напрям у лінгвофілософії. Загальна характеристика неогумбольдтіанства. Неогумбольдтіанство у США. Філософські основи теорії мовної відносності. Неогумбольдтіанство в Європі. Лінгвофілософська концепція Й.Л.Вайсгербера.

Структуралізм у філософії мови. Постструктуралізм і постмодернізм у філософії мови. Структуралізм у філософії мови. Передумови виникнення і спільні ознаки лінгвістичного структуралізму. Лінгвофілософська концепція Ф. де Сосюра. і її вплив на зародження структуралізму. Данська школа глосемантики (Копенгагенський лінгвістичний осередок). Американський структуралізм (дескриптивізм). Чеська школа функціоналізму (Празький лінгвістичний осередок).

Філософсько-методологічний підхід у соціогуманітарному пізнанні. Концепція знака як єдності позначуваного і того, що позначає. Генеративізм у мовознавстві. Лінгвофілософська концепція Н.Хомського.

Становлення філософії мови як науки. Перші лінгвофілософські ідеї як чинник становлення філософського мислення. Лінгвофілософські ідеї Давнього Сходу. Лінгвофілософські ідеї у Давній Греції. Елементи філософії мови у стоїків. Лінгвофілософські ідеї в епоху Середньовіччя. Емпіризм і раціоналізм у філософії мови 17-18 ст. Лінгвофілософські ідеї граматики Пор-Рояля. Неокантіанство і філософія мови. Теоретичні засади філософської концепції Е.Касірера. Мова в системі пізнання.

Логіко-семантичний аналіз мови *Логіко-семантична програма аналізу мови*. Зародження аналітичної філософії. Основи філософії логічного аналізу мови. Логічний

позитивізм. Проблеми філософії лінгвістичного аналізу (лінгвістичної філософії). Вчення про мовні ігри і контекстний характер значення. Тенденції розвитку лінгвофілософських ідей у межах аналітичної філософії другої половини ХХ століття. Семантичні (референційні) концепції мови. Загальна характеристика прагматичної концепції мови.

Розуміння сутності й природи мови в різних підходах. Герменевтичний підхід до мови. Філософія мови Г. Гадамера. Феноменологічний і екзистенційно-феноменологічний підходи до мови. Вчення Е. Гуссерля про мову. Лінгвофілософські ідеї М. Мерло-Понті.

Комунікативна (дискурсивна) філософія і мова. Сутність і основні поняття комунікативної філософії. Теоретичні аспекти концепції ідеальної комунікації, пов'язані з мовою. *Теоантропокосмічна теорія мови.* Виникнення теантропокосмічної концепції теорії мови. Загальна характеристика концепції мови у тринитаріологізмі. Лінгвофілософська концепція О. Лосева. Синергетична сутність мови в концепції П.Флоренського. Сучасні аспекти теантропокосмічної концепції теорії мови.

Розвиток лінгвофілософських ідей в Україні. Особливості лінгвофілософської думки східних слов'ян. Розвиток лінгвофілософської думки в Х-середині ХVІ ст. Лінгвістична ситуація в Київській Русі після прийняття християнства. Реконструкція лінгвофілософських ідей у межах синкретичного знання. Слово як знак. Символіка слова. Логічно-лінгвістичні ідеї. Специфіка давньоруської екзегехи. Лінгвофілософські ідеї в Середньовіччі. Філософія мови в ХVІІІ - ХІХ столітті. Теорія розвитку сучасної української філософії мови.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

Основним завданням вивчення дисципліни «Філософія мови» є розкриття місця, ролі та значення мови у розвитку філософської думки в системі гуманітарної освіти та духовної культури; ознайомлення студентів з актуальними проблемами реконструкції та тлумачення історико-філософських текстів; формування у студентів розуміння основ історико-філософського аналізу та сучасного методологічного забезпечення науки; формування системи знань, що допомогла б орієнтуватись в різноманітних підходах щодо тлумачення проблем інтерпретації; формування теоретичних знань та практичних навичок історико-філософської роботи, що необхідні для використання універсальних і спеціалізованих навичок історико-філософського аналізу. Студент має знати зміст основних понять та підходів заснованих в процесі історико-філософських досліджень; методика використання універсальних і спеціалізованих методів історико-філологічного та філософського аналізу, основні філософські твори та коментарі до них; повинен вміти виробити самостійний стиль мислення, формувати власну позицію, застосовувати набуті знання при аналізі сучасних проблем та історичних тенденцій, розкривати зв'язки між явищами, виявляти і аналізувати суперечності, бачити життя в постійній зміні і розвитку.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лек.	Практ.	Лаб.	Конс.	Сам. роб.	Контр. роб.
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Філософія і мова							
Тема 1. Лінгво-філософський підхід до мови	14	2	2	-		10	
Тема 2. Неогумбольдтіанство як напрям у лінгвофілософії	14	2	2	-		10	
Тема 3. Структуралізм у	14	2	2	-		10	

філософії мови. Постструктуралізм і постмодернізм у філософії мови							
Тема 4. Становлення філософії мови як науки	14	2	2	-		10	
Разом за змістовим модулем 1	56	8	8	-		40	
Змістовий модуль 2. Логіко-семантичний аналіз мови							
Тема 5. Логіко-семантична програма аналізу мови	16	2	2	-		12	
Тема 6. Розуміння сутності й природи мови в різних підходах	16	2	2	-		12	
Тема 7. Комунікативна (дискурсивна) філософія і мова	16	2	2	-		12	
Тема 8. Теоантропокосмічна теорія мови	16	2		-	4	10	
Тема 9. Розвиток лінгвофілософських ідей в Україні	20		4	-	4	12	
Разом за змістовим модулем 2	84	8	10	-	8	58	
Усього годин:	150	16	18	-	8	108	

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема	К-ть годин
Теми практичних занять		
1	Лінгвофілософський підхід до мови 1. Мова, модуси її існування і функції. 2. Образи мови в науці наприкінці XIX - поч. XXI ст. 3. Сутність філософії мови. 4. Поняття гумбольдтіанства як вияв антропоцентричного підходу до мови. 5. Філософські і загальнонаукові засади концепції В. фон Гумбольдта. Метод дослідження. 6. Природа і сутність мови. Вчення про творчий характер мови; про внутрішню і зовнішню форми мови. 7. Ідеї В. фон Гумбольдта в Україні (О.Потебня) та німецьких лінгвофілософів (Г.Штейнталь, В.Вундт, Л.Вайсгербер)	4
2	Неогумбольдтіанство як напрям у лінгвофілософії 1. Загальна характеристика неогумбольдтіанства. 2. Неогумбольдтіанство у США (основи теорії мовної відносності). 3. Неогумбольдтіанство у Європі (лінгвофілософська концепція Й.Вайсгербера).	2
3	Структуралізм у філософії мови. Постструктуралізм і постмодернізм у філософії мови 1. Передумови виникнення і спільні ознаки лінгвістичного структуралізму. 2. Лінгвофілософська концепція Ф. де Сосюра та її вплив на зародження структуралізму. 3. Найвідоміші школи лінгвістичного структуралізму:	2

	<ul style="list-style-type: none"> -Данська школа глосематики; - Американський структуралізм (дескриптивізм); -Чеська школа (функціоналізму). <p>4. Постструктуралізм і постмодернізм у філософії мови. 5. Генеративізм у мовознавстві.</p>	
4	<p>Виникнення філософії мови як науки</p> <p>1. Перші лінгвофілософські ідеї:</p> <ul style="list-style-type: none"> -лінгвофілософські ідеї Давнього Сходу; - ідеї в Давній Греції; - ідеї в епоху Середньовіччя; - емпіризм і раціоналізм у філософії мови 17-18ст.; - лінгвофілософські ідеї граматики Пор-Рояля. 	2
5	<p>Розуміння сутності й природи мови в різних підходах</p> <p>1. Герменевтичний підхід до мови. 2. Феноменологічний підхід. 3. Екзистенційно-феноменологічний підхід.</p>	2
6	<p>Комунікативна філософія і мова</p> <p>1. Сутність і основні поняття комунікативної філософії. 2. Теоретичні аспекти концепції ідеальної комунікації, пов'язані з мовою.</p>	2
7	<p>Розвиток лінгвофілософських ідей в Україні</p> <p>1. Особливості лінгвофілософської думки східних слов'ян. 2. Розвиток лінгвофілософської думки в Україні в X – XVI ст. 3. Лінгвофілософські ідеї в Середньовіччі. 4. Філософія мови в XVIII ст. 5. Філософія мови у XIX ст. 6. Теорія розвитку сучасної української філософії мови.</p>	4
	Разом :	18

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	<p>Філософія мови як галузь нового знання</p> <p>1. Значення мови в житті людини. 2. Взаємозв'язок мови і свідомості, мови і мовлення. 3. Мова як предмет розгляду в різні історичні періоди. 4. Слово як результат розумової діяльності людей. 5. Гіпотеза про змістовність та значимість звуків мови. 6. Елементи діалектики в мові. 7. Проблеми походження мови. 8. Текст як процес художнього відтворення дійсності.</p> <p>Основні поняття та категорії: філософія, мова, філософія мови, свідомість, мовлення, слово, гіпотеза, діалектика, проблема, походження мови, текст.</p> <p>Тематика реферативних (фіксованих) виступів.</p> <p>Місце філософії мови в соціально-гуманістичному знанні. Взаємозв'язок мови і філософії. Мова як предмет розгляду в різні соціально-культурні періоди. Діалектичні основи в системі «Філософія мови». Проблема походження мови.</p>	24
2	Основи семіотичних знань	20

	<p>1. Поняття семіотики. 2. Семіотика як примежова дисципліна та підходи її поділу. 3. Основні принципи «науки про знаки». 4. Джерела семіотики. 5. Розвиток сучасних семіотичних теорій.</p> <p>Основні поняття та категорії: семіотика, розвиток, принципи, теорії, семіотичні теорії.</p> <p>Тематика реферативних (фіксованих) виступів. Семіотичні основи в науці. Становлення семіотичних знань в різні історичні періоди. Важливість семіотичних вчень в сучасному світі.</p>	
3	<p>Загальна семантика як розділ семіотичних знань</p> <p>1. Загальна характеристика загальної семантики. 2. Два напрямки семантичної філософії. а) семантичний ідеалізм; б) семантичний реалізм.</p> <p>Основні поняття та категорії: семіотика, загальна семіотика, ідеалізм, реалізм, семантичний ідеалізм, семантичний реалізм.</p> <p>Тематика реферативних (фіксованих) виступів. Сучасні напрямки семантичної філософії. Важливість семантичних знань. Значимість семантики в сучасній філософії.</p>	20
4	<p>Лінгвістична філософія як напрям аналітичної філософії</p> <p>1. Загальна характеристика лінгвістичної філософії. 2. Оксфордська школа (традиції Дж.Е.Мура). 3. Основні принципи семіотики (вплив Л.Вітгенштейна).</p> <p>Основні поняття та категорії: аналітична філософія, лінгвістична філософія, традиції, школи.</p> <p>Тематика реферативних (фіксованих) виступів. Особлива роль лінгвістичної філософії в сучасному світі. Місце Оксфордської школи в лінгвістичній філософії. Проблема Кембріджської школи.</p>	24
5	<p>Межі семіотичних знань</p> <p>1. Логіко-математична семіотика або металогіка (Б.Рассел, Д.Гільберт, Р. Карнап...).</p> <p>2. Гуманітарна семіотика (семіотика мови та літератури).</p> <p>3. Основні принципи семіотики.</p> <p>Основні поняття та категорії: Семіотика, логіко-математична семіотика (металогіка), гуманітарні семіотика (семіотика мови та літератури).</p> <p>Тематика реферативних (фіксованих) виступів. Важливість логіко-математичних знань. Семіотика мови та літератури кінця XIX - XX – початку XXI ст.</p>	20
	Разом :	108

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Підсумковий контроль знань відбувається у вигляді усного іспиту
складається з 2-х змістовних модулів і не передбачає виконання індивідуального завдання.

Оцінювання за формами контролю:

Поточний контроль(мах = 40 балів)							Модульний контроль (мах = 60 балів)		
Модуль 1							Модуль 2		
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			МКР 1	МКР 2	Всього
Т. 1	Т. 2	Т. 3	Т. 4	Т. 5	Т. 6	Т. 7	30	30	100
7	5	5	5	5	5	8			

Виконання модульних робіт відбувається в письмовій формі і передбачає, що студент:

- аналізує теоретичні питання і дає вичерпні відповіді на них;
- логічно і послідовно викладає матеріал;
- обґрунтовує філософські напрями і концепції та пов'язує їх із сьогоденням.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Автономова Н.С. Заметки о философском языке: традиции, проблемы, перспективы / Н.С.Автономова. // Вопросы философии. -1999. - №11. – С. 13-28.
2. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика / Р.Барт. - М., 1989.
3. Березин Ф.М. Общее языкознание / Ф.М.Березин, Б.Н.Головин. - М., 1979. - С.68.
4. Волков В.В. Страна говорящая и страна пишущая / В.В.Волков. // Человек. 3/93. – С. 119-126.
5. Всемирная энциклопедия: Философия / Под. ред. А. А. Грицанова. - М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2001.

6. Гадамер Х.Г. Философия и герменевтика. Философские основания XX века. История понятий как философия / Х.Г.Гадамер. // Гадамер Х.Г. Актуальность прекрасного. - М., 1991.
7. Гадамер Х.Ф. Истина и метод / Х.Ф.Гадамер. - М., 1988. - С.616-618.
8. Головин Б.М. Введение в языкознание / Б.М.Головин. - М.: Высшая школа, 1977. - С.28.
9. Гусев С.С. Проблема понимания в философии / С.С.Гусев., Г.Л.Тульчинский. -М., 1985.
10. Дерида, Жак. Письмо та відмінність / Жак Дерида .- К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004.- 602 с.
11. Делез Ж. Логика смысла / Ж.Делез.- М, 1995.
12. Донцов А.И. Схема понимания и объяснения физической реальности / А.И.Донцов, О.Е.Баксанський. // Вопросы философии.- 1998.- №11.- С.75-90.
13. Дорошенко С.І.Вступ до мовознавства / С.І.Дорошенко, П.С.Дудик.- К.: Вища школа, 1974.- С.40.
14. Заїченко Г. Філософія мови та мова філософії: стаття друга / Г.Заїченко.// Філософська і соціальна думка. -1996. -№ 7-8.
15. Заїченко Г. Філософія мови та мова філософії: стаття третя / Г.Заїченко. // Філософська думка. - 1998. -№2.-С14-37.
15. Крашевская Н.В. Слово пишет акварелью / Н.В.Крашевская. // Человек. - 1999. - № 1. - С.134-141.
16. Литературный энциклопедический словарь. - М.: Сов. энциклоп., 1987.
17. Литературный энциклопедический словарь. -М.:Сов. энциклоп., 1990.
18. Леві-Строс, Клод. Структурна антропологія / Клод Леві Строс / Пер. з фр. З.Борисюк.- К.6 основи, 1977.- 387 с.
19. Максимович М. Про значення та походження мови / М.Максимович. // Філософська і соціальна думка. - 1994. - № 1-2.
20. Мамардашвили М.К. Современная европейская философия (XX) / М.К.Мамардашвили // Логос. - М., 1991. - № 2.- С.120-121.
21. Мерло-Понти М. Философия и социология / М.Мерло-Понти // Вопросы философии. -М., 1992. -Т.1.- №1.
21. Мясников Л.Н. Общий язык в утопии /Л.Н.Мясников // Человек. -1999.- № 4-5.
22. Оезер З. Мозг, язык и мир. Формализм против натурализма в «Логико-философском трактате» Л.Витгенштейна / З.Оезер // Вопросы философии.-1999.- № 5. - С.80-84.
23. Одинцов В.В. Лингвистические парадоксы / В.В.Одинцов. - М.: Просвещение, 1982. -С. 10-111.
24. Одинцов В.В. Стилистика текста / В.В.Одинцов.- М.: Наука, 1980. - С.45.
25. Потебня О. Думка й мова (фрагменти): Слово Знак Дискурс Антологія світової літературно-критичної думки XX ст, за редакцією Марії Зубрицької — Львів, 1996 — ст.23
26. Потебня О. Эстетика і поетика слова: збірник / Упоряд., вступ. ст., приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної; Пер. А. Колодної. — К.: Мистецтво, 1985. — 302 с.
27. Попович М. Анализ языка науки и гносеология / М.Попович. // Теория познания..., 1991. - С.333.
28. Симонов П.В. Мозг и творчество / П.В.Симонов. // Вопросы философии. - 1992. - №11.- С.21.
29. Степанов Ю.С. Семиотические проблемы лингвистики, философии, языка / Ю.С.Степанов.- М., 1985.
30. Сухотин А.Н. Парадоксы науки / А.Н.Сухотин. - М: Молодая гвардия, 1987. - С.219.

31. Тульчинский Г.Л. Слово и тело постмодернизма / Г.Л.Тульчинский // Вопросы философии. -1999. -№ 10. - С.35-53.
32. Ухванова-Шмигова І. План змісту тексту: від аналізу до синтезу, від структури до системи / І.Ухванова-Шмигова // Філософ. і соц. думка. -1993. - № 3. - С.10-27.
33. Філософія: Навч. посіб. / І.Ф.Надольний, В.П.Андрущенко, І.В.Бойченко, В.П.Розумний та ін. -К., 1997.
34. Філософське розуміння інтерпретації // Л.А.Микешина. Специфика философской интерпретации// Вопросы философии.-1999.- № 11.- С.3-12.

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Філософія мови як галузь нового знання.
2. Значення мови в житті людини.
3. Взаємозв'язок мови і свідомості, мови і мислення.
4. Мова як предмет розгляду в різні історичні періоди.
5. Слово як результат розумової діяльності людей.
6. Гіпотеза про змістовність та значимість звуків мови.
7. Елементи діалектики в мові.
8. Проблеми походження мови.
9. Текст як процес художнього відтворення дійсності.
10. Поняття семіотики.
11. Семіотика як примежова дисципліна та підходи її поділу.
12. Основні принципи «науки про знаки».
13. Джерела семіотики.
14. Розвиток сучасних семіотичних теорій.
15. Характеристика загальної семантики.
16. Особливості розвитку семантичного ідеалізму.
17. Особливості розвитку семантичного реалізму.
18. Загальна характеристика лінгвістичної філософії як напрямку аналітичної філософії.
19. Оксфордська школа лінгвістичної філософії.
20. Кембріджська школа лінгвістичної філософії.
21. Логіко-математична семіотика або металогіка (Б.Рассел, Д.Гільберт, Р.Карнап).
22. Основні принципи семіотики. Гуманітарна семіотика (семіотика мови та літератури).
23. Зародки семіотичних знань в античності.
24. Особливості середньовічних вчень.
25. Філософські здобутки Нового часу.
26. Вчення мовознавців-філософів 19-20 ст.
27. Психологічні засади семіотичних проблем.
28. Семіотика літератури (російська «формальна» школа, група «Тель Кель», Р.Барт, Ж.Деріда).
29. Політична семіологія (Р.Барт, «Тель Кель»)|.
30. Семіологія масових комунікацій (А.-Ж. Греймас).
31. Семіологія мистецтва (Крістева, У.Еко).
32. Семіологія кіно (К.Мети, П.Пазоліні).
33. Семіологія театру (П.Паві).
34. Зоосеміотика (Себеок).
35. Психоаналітична та педагогічна семіологія (Лакан, Піаже).
36. Ж.Деріда. Письмо та відмінність.